

Politični pregled.

Domače dežele.

Dne 6. t. m. obravnavalo se je v državnem zboru o srednjih šolah. Poslanec dr. Hoffmann Wellenhof je priporočal, da bi privoščili ženskam več izobraženja, ker jim pripada odgoja otrok. Ženska izobražba je pa tudi en del socialnega vprašanja, posebno ako se pomisli, da jih ostane dan današnji večina neoženjenih ter, da so primorane samostojno se preživeti. Stürgh se je vladi zahvalil za nove lepe prostore, katere je preskrbela obema Graškima gimnazijama. Priporoča pa vladi, da bi se še tretji enak zavod napravil v Gradci. Dalje hvali najnovejšo naredbo naučnega ministra glede poučevanja klasičnih jezikov, ki dokazuje ministrov naklonjenost do humanističnega pouka. Izrekel se je dalje Stürgh proti naredbi prejšnjega naučnega ministra, ki oprostuje one dijake, ki so imeli v zadnjih dveh letih iz fizike in zgodovine red „hvale vredno“ od zrelostnega izpita v teh predmetih. Konečno zahteva, da se protestantskim in židovskim veroučiteljem pripoznajo pravice in dolžnosti pravih učiteljev. Minister Gautsch, ki je govoril za poslancem Stürghom je rekel, da je pomnožil število profesorjev v 8 dijetnem razredu, in da se bode v bodoče vedno oziral na opravičene želje učiteljstva. Kar se pa tiče židovskih in protestantskih veroučiteljev, da so se predložili ministertvu razni načrti, o katerih se še posvetuje. Glede pedagoško-didaktičnih vprašanj, o katerih se je v zbornici govorilo, se pa ne more zdaj izreči, obljubi pa, da bode še v teku tega šolskega leta izdal neke določbe, s katerimi se bode bavila tudi visoka zbornica. Za ministrom je govoril poslanec Engel ter zahteval, da se poboljša gmotno stanje suplentov. Dokazal je tudi, da je na Češkem in Moravskem premalo čeških srednjih šol, ki jih vzdržuje država, za to so primorane občine, da si jih same osnujejo, a vladina dolžnost pa je, da jih z državnimi sredstvi podpira. Govornik misli, da bi bilo dobro, da bi se bolj oziralo na učenje fizike in kemije ter da bi se nekoliko skrčil klasični poduk.

Poslanec Sokolovski govori o velikem številu suplentov na galiških srednjih šolah ter očita vladi, da zahteva glede vzdrževanja srednjih šol preveč žrtev od občin. Graja povišanje šolnine, katero jako hudo občutijo ubožnejši stariši dijakov. Le despotiške vlade stavijo zapreke omiki. Govornik obžaljuje tudi, da vlada tako malo stori za obrtne in strokovne šole v Galiciji. Dolžnost vlade je, delati na to, da se v državi poravnajo narodni in kulturni prepiri. Koliko bolj bode vlada v poštev jemala opravičene zahteve dežel in narodov, toliko trdnjša bo država, toliko jačija monarhija na zunaj in na znotraj. Vsak navadno in logično misleči človek bi moral pritrditi tem besedam, samo naš naučni minister je drugega mnenja, o čemur se bodo naši čitatelji pozneje prepričali. Za tem je govoril naš poslanec Klun o naših srednjih šolah ter zahteval od vlade osnovanje paralelk v Gorici, v Trstu in v Mariboru in pa obnovenje gim-

nazij v Kranji in v Pazinu. Ta govor priobčili bomo v našem listu v celoti.

Tu opazimo samo, kako resnične so njegove besede, da je zapisati največ krivde na rovaš naučne uprave, ako smo danes še tako daleč od sporazumljenja med narodnostmi. 15.000 kočevskih Nemcev ima svojo lastno gimnazijo, a 180.000 istrskim Hrvatom se je pa ne privošči. Posl. Swieži je grajal povišanje šolnine, s katero se je zaprla revnejšim pot do šole. Izgovarja se sicer, da se mladi talentirani ljudje oproste šolnine. Ali, koj v prvem razredu je vender-le težko uganiti, kdo je talentiran, posebno pa tam kjer je poučni jezik učencu tuj.

Poslanec Miskolczy je zahteval, da se osnuje v Bukovini še edna srednja šola, ki so sedaj obstoječe uže prenapolnjene. Poslanec Špindler meni, da bi morala vlada pri poddržavljenji po občinah vzdrževanih šol gledati v prvi vrsti na uspeh pri zrelostnih izpitih in pa na gospodarske razmere občin. Poslanec Schwegel pravi, da ni potreba gimnazije v Kranji, od kar se je osnovala v Ljubljani druga spodnja gimnazija, pač naj bi se pa napravila v Kranji kaka obrtna šola ali pa trgovska. — V seji dne 11. t. m. je odgovoril minister za deželno brambo na pritožbi dveh čeških poslancev, da se ne ravna v nobeni armadi v Evropi bolje z vojniki nego v avstrijski. Minister se je odločno proti temu izjavil, da bi se vojska, kakor si bodi, ločila po narodnosti. Naša vojska mora ostati skupna obrambo notranjega miru. Teritorialna razdelitev se je določila iz vojaških ozirov. Uspeh izpitov ednoletnih prostovoljcev so bili v zadnjem času sijajni.

Pri vzprejemu delegacij nagovoril je presvitli cesar kakor običajno tudi letos razne delegate. Z našim poslancem Šuklje-tom je govoril cesar o dolenjskih železnicah ter rekel, da ga veseli, da so se vender konečno dognale obravnave, ter da se nadeja, da bodo prinašale mnogo koristi kranjski deželi. S Tržaškim delegatom Burgstallerjem je govoril vladar o razmerah v Trstu po odpravi proste luke. Burgstaller je rekel, da bode morala država Trstu pomagati, kajti drugače bode Trst podlegel konkurenci drugih mest. Cesar je na to opomnil: Z železnico, čemur je seveda Burgstaller pritrdil. Pomenljive so bile besede, katere je cesar izjavil nasproti češkima poslancema Pollaku in Dostal. Cesar se je jako nepovoljno izrazil o sedanjih razmerah na Češkem, ter dostavil, da mora priti do sprave, ker je ta sprava državna potreba. Da bi se skoraj vresničile vladarjeve besede ali po zadnjem govoru ministra Gautscha sodeč bojimo se, da je še daleč daleč čas, ko se bode izpolnila vladarjeva želja.

V mornaričnem odseku ogrske delegacije je rekel poveljnik mornarice bar. Sterneck, da se bode odslej bolj polagoma nadaljevalo razvijanje mornarice naše in da zato ni v letošnjem preračunu postavljena nobena svota za napravo novih ladij. Sicer je pa potrebno, da se mornarica še pomnoži in to glede obrane obal, pa tudi preustrojiti bode treba več ladij. Rekel je tudi, da

se vrše dogovori z ogrsko vlado, da bi rabila odslej naša mornarica domači premog namesto angleškega, kar se še zdaj godi.

Železniški odsek državnega zbora je potrdil načrt postave glede podizavljenja gališke železnice Karol Ludcvikove. Trgovinski minister je rekel, da se bodo uveli na njej za osebni promet uže s 1. januarjem 1892 tarifi veljavni za druge državne železnice, za tovarni promet pa še le s 1. julijem 1892.

Slovenska deputacija iz Koroške obstoječo iz 5 županov in 1 župnika, se je predstavila dne 17. t. m. na Dunaji najprvo grofu Hohenwartu, načelniku konservativnega kluba, da se mu je zahvalila za podporo konservativnega kluba glede tirjatev koroških Slovencev. Grof Hohenwart je izjavil deputaciji, da bode konservativni klub tudi z naprej podpiral opravičene želje koroških Slovencev. Od gr. Hohenwarta je šla deputacija k ministru za poljedelstvo gr. Falkenhaynu ter ga prosila, da bi naklonil slovenskim občinam Koroškim kmetijskega potovalnega učitelja zmožnega slovenščine.

Minister je rekel, da potovalni učitelji niso vladni organi, ter da jim ne more on zapovedovati, da je pa pripravljen dovoliti denarno podporo, ako dobé kakega sposobnega popotnega učitelja, ki jih bode podučeval v slovenskem jeziku o kmetijstvu. Pri justičnem ministru Schönborn-u je razodela deputacija znane pritožbe glede sodstva. Povedala je, da niso uradniki v slovenskih okrajih zmožni slovenskega jezika, ter da se še vedno poslužujejo tolmačev, kateri so sem ter tje celo navadni mešetarji. O slovenskih zapisnikih da še pri sodiščih na Koroškem ni govora. Na to jih je minister vprašal, če tudi v kazenskih zadevah ne, ko mu je deputacija odgovorila, da ne, pomajal je pomenljivo z glavo. Rekel je, da gleda, kolikor le moč pri imenovanjih, da so imenovani jezika zmožni uradniki. Obljubil je, da bode gledal na to, da se naredbe izvršujejo in da bode odpravil nepostavno postopanje, kjer je bode našel.

Dne 18. t. m. sta pa ministerski predsednik grof Taaffe in naučni minister Gautsch ob enem vzprejela deputacijo in sicer v ministerski sobi poslanske zbornice.

Vodja deputacije, deželni poslanec Muri, je v kratkem razložil zahteve koroških Slovencev ki so:

1.) Slovenski jezik naj se vpelje kot izključni učni jezik za vse koroškim Slovencem odmenjene ljudske šole, nemščina pa naj se uči kot učni predmet pričenši s četrtnim šolskim letom.

2.) Vpelje naj se nov abecednik.

3.) Na učiteljišču v Celovcu naj se nastavi za slovenščino učitelj, ki ima izpit za srednje šole in ob enem naj se pomnoži število ur.

4.) Nastavijo naj se za slovenske in utrakvistične šole slovenščine zmožni šolski nadzorniki.

5.) Učitelji slovenskim otrokom odločenih šol naj bodo slovenskega jezika popolnoma zmožni.

6.) Rešijo naj se prej ko mogoče ministerstvu izročeni prizivi in prošnje v smislu prosilcev.

Minister Gautsch je odgovoril deputaciji, da se hoče ozirati na želje izražene mu v dotičnih prizivih in peticijah. Rešil jih bode v smislu postave in sicer prav kmalu. Kako jih bode rešil, ni povedal. Deputacija je rekla Gautschu, da je na Koroškem za Slovence glede šolstva veliko slabše nego je bilo pred l. 1869, ko je bila slovenščina celo v Celovski šoli učni predmet.

Ministerskemu predsedniku grofu Taaffeju so poslanci priporočali, naj se ozira na potrebe slovenskega prebivalstva glede političnih uradov. Grof Taaffe je odgovoril na to, da prav rad stori to, ko bi dobil za to zmožnih uradnikov. Rekel jim je naj skrbе, da se oglasi zadostno število prosilcev za take službe, ki bodo zmožni slovenščine, da jih bo on rad vzprejel. Ko so mu rekli, da je na vsem Koroškem sam en okrajni glavar zmožen slovenščine, da je pa še ta nameščen med Nemci, rekel je Taaffe, da ga rad koj premesti v slovenski okraj, ako je le sam zadovoljen.

V par tednih bode toraj Gautsch dejanski pokazal, kaj misli o šolstvu — v občinah v katerih prebivajo Slovenci?

Richard grof Clam-Martinic, odlični član češkega konservativnega veleposestva je umrl dne 16. t. m. na svojej grajščini Smečno.

Primerno, kakor Nj. Veličanstvo cesar pri vzprejemu delegacij — označil je tudi **grof Kalnoky** v delegacije ogrski, politični položaj evropski. Rekel je tudi on, da se ne sme udati pesimističnemu tolmačenju političnega splošnega položaja, čeravno se ne more zanikati, da ne bi bilo popolnoma nobene nevarnosti. Zato je pa treba previdnosti, ter se izogibati vsake provokacije. Ob enem je zatrdil, da je izmišljena vest, da se misli Avstrija pomikati proti Solunu al se sploh širiti na Balkanu, to vest so raznesli sovražniki naše države, da bi proti Avstriji razburili balkanske narode.

Želji Poljakov glede decentralizacije državnih železnic se ne bode vstreglo iz vojaških ozirrov, tako je sklenil ministerski svet pod predsedništvom cesarjevim. Poljakom seveda ni to po volji, ali ne preostaje jim drugega, nego udati se in molčati. Načelnik poljskega kluba je bil radi tega dalje časa v avdijenci pri cesarji ter sam o njej poročal klubu. Kar prinese list „Wiener Tagblatt“ neko vest, kakor je sam izvedel iz prav zanesljivega vira, da je cesar jako resno se izrazil o sedanjim položaji. Napravila je ta vest na občinstvo utis, kakor bi bila vojska uže pred vrata. Da je to strašno razburilo vse kroge, ter napravilo posebno na borzi strah, umeje se samo po sebi. Ali koj drugi dan čitali so se od vseh strani preklici od vladnega časopisja, od poljskega kluba in kasneje tudi od grofa Taaffe-a v poslanski zbornici, ko je odgovarjal na interpelacije, ki so jih storile vse državno zbornice. Vtis je bil tem večji, ker se je mislilo, da je „Wiener Tagblatt“ poloficijalni list, kar je pa grof Taaffe odločno zanikal.

Konferencija avstrijskih škofov. Predmeti, o katerih so se posvetovali zbrani škofje v letošnji konfe-

renciji so : šola in pouk ; vprašanje o katekizmu ; cerkveno-pravna vprašanja in socijalne zadeve.

Vnanje države.

Iz Rio-de Janeiro — se poroča, da misli vojska na kopnem kakor tudi mornarica proglasiti Fonseca do-smrtnim diktatorjem.

Narodno gospodarstvo.

Trgovska in obrtniška zbornica.

(Konec.)

VII. Za obnovo znamenega vpisa, katerega je po § 16 zakona o obrani znamek obnoviti vsakih 10 let, veljajo ista določila, katera za vnovični vpis, razen tega je predložiti certifikat o prvotnem vpisu znamke.

Oni štirje znameniti izvodi, kateri se morajo predložiti, morajo biti popolnoma enaki vloženi znamki. Z znamkami, pri katerih se podoba vsled pridejanih dodatkov (odlik, svetinji i. t. d.) razločuje od prvotno vpisane, ravnalo se bode kot z vnovič vpisanimi. Dodatki so le dopuščeni, ako ostane vsled njih značna podoba nepremenjena. Če so pridejani starim znankam, ki niso primerne novemu zakonu o obrani znamek, samo mali oznamenilni dodatki (zvezje, kolobarji i. t. d.), vsled katerih se pa ne premeni izdatno vsa podoba, tedaj je mogoče vpisati znamke ne kot vnovič, ampak kot obnovno ter jim tako pripoznati prvotno predpravico (trg. min. 29./6. 1890 št. 27.707).

Pri znamkah, katere so v desetletni dobi veljavnosti svoje menjale svoje posestnike, oziroma so bile prepisane, merodajen je za čas obnove dan in leto prvotnega vpisa (ne prepisa).

VIII. Prepis znamke. Ako je prešla značna pravica vsled menjave posesti podjetja na novega posestnika, mora taisti, razun slučajev, v katerih vodi nadalje podjetje vdova ali pa mladoletni dedič znamenega posestnika, ali se pa nadaljuje podjetje na račun zapuščinske ali konkursne imovine, dati prepisati znamčno pravico v treh mesecih po dobljeni posesti na svoje ime, ker bi nehala značna pravica v nasprotnem slučaju.

Da se prepiše značna pravica, mora dokazati prosilec pridobitev dotičnega podjetja, predložiti vpisni certifikat, plačati odredbino 5 gold., ter prinesiti kolek za 50 kr.

IX. Pri inozemskih prosilcih znamenega obrane uporabljajo se takisto le ta določila, in dati je inozemske znamke vpisati ne samo pri trgovski in obrtniški zbornici na Dunaji, ampak tudi v Budapešti.

Predložiti pa morajo inozemci po vzajemnostnem razmerji med udeleženi državami tudi certifikate vpisu znamke svoje v domovini ali v izvirniku ali pa v potrjenem prepisu, ako je iz tega certifikata razvidno oznamenilo in stanovišče podjetja ter blago, kateremu je

znamka namenjena, onda ni treba predložiti dokazil, navedenih pod I. točka 1 in 2.

Znamke podložnikov Norveške in Švedske in Severoameriških Zjedinjenih držav se vpisujejo vsled posebnih določil in dogovorov o obrani znamek z dne 10. majnika 1890 in 25. novembra 1871 tudi tedaj, kedar obstoje samo iz imen, tvrdk in drugih besed, da je le dokazano, da so vpisane v domovini (trg. min. 10./6. 1891, št. 23.208.)

Da se hitro in gotovo izvršujejo vpisi in da ni zamudnega dopisovanja, dobro je, da inozemci izročajo tukajšnjim pooblaščenem vpisna priznanila.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

Božidar Vuković. Tiskanje slovenskih in hrvatskih knjig na Nemškem. Prve slovenske in hrvatske tiskarne v domovini.

Čudno je, da je junaška Črna Gora imela prvo tiskarno na slovanskem jugu, a Dobrovnik, jugoslovanske Atene, tiskal je vse svoje knjige do prešlega stoletja v italijanskih mestih, ker ni imel svoje tiskarne.

Tudi v Hrvatski je bila ustrojena prva tiskarna v gnezdju junakov, v Senji, a ustrojil jo je 1506. l. neki Gregor, ki je bil v mladosti odšel v Benetke in ondi se izučil tiskarstva. Pozneje je na poziv Senjskega vikarija Silvestra Bedričića prišel v Senj, da natisne več knjig, vse z glagolico, mej njimi tudi misal. Zna se, da je Gregor živel in delal v Senji do 1509. l. Leta 1531. pa nahajamo na Reki v hiši škofa modruškega Šimna Kožičića glagolsko tiskarno. Ta škof je bil namreč 1530. l. v Benetkah, od koder je pripeljal dva italijanska tiskarja Dominika in Bartula, da mu tiskata cerkvene knjige. Ko je Kožić umrl 1535. l., bilo je konec njegove tiskarne.

V Zagrebu je bila tiskarna že 1527. l., katere je bil lastnik Štajerc Hermagora Kraft. Kaj več ne vemo o tej tiskarni. Potem je, kakor je videti, zaspalo vse in spalo do konca 17. stoletja. Okoli 1690. l. pa je ustrojil Pavel Ritter (Vitezović) zopet tiskarno, v kateri se je mnogo tiskalo do smrti njegove 1713. l.

Kakor baron Ungnad, tako je tudi sin neumrlega sigetskega junaka, grof Jurij Zrinski, oklenil se Lutro-vega nauka in širil knjige v tem duhu spisane. Ker je Medjimurje bilo imetje Zrinskih, ustrojil je Jurij 1570. l. tiskarno v Nedelišču in natisnil več del, tudi hrvatski prevod sv. pisma nove zaveze Mihajla Bučića, naddjakkona in župnika na Belici v Medjimurju. Ker pa je bil Bučić tudi pristaš Lutrov, zato so na zapoved hrvatskega cerkvenega zbora vse te knjige sežgali. Razen tega je natisnil v Nedelišču 1574. l. znamenito delo, namreč hrvatski prevod Werböczyjevega ogrskega zakonika, ka-